

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

БРОЈ 46.

У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 17. НОВЕМБРА 1873.

ГОДИНА III.

СЛИКЕ ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ЖИВОТА.

Написао Гавра Пешић.

Бавећи се дуже времена у Црној Гори, био сам тако срећан, да сам за то време двапут цјелу земљу обишао, а том приликом много видио и искусио. Да би и тебе мили читаоче мало боље упознао са братом нашим Црногорцем, те да видиш гдје и како онај живи, који бранећи српску слободу од векова на мртвој стражи стоји; рад сам ти овде неколико слика из живота црногорског написати.

Приликом обилажења школа дођем првог јула око пет сахата у јутру и у Ђешанску Нахију у село Градац. Самном иђаху два учитеља, честити старац поп Машан и један роб који ми носаше пртљак. У том друштву, а нуз певанку и пуцњаву пушака лаганим одом за три сахата путовали смо од Ријеке до Градачке школе. Школа је саграђена нуз цркву на мало узвишеном месту у средини нахије и то на усамљеном мјесту. Зграда је нова лијепо удешена, нуз училишћу собу налази се и стан учитељев. Ту застасмо осим главара до близу шездесет љешана да се о успјеху своје дјеце увјере. Тек што стасмо, навасмо им, „помага ви бог браћо,“ а они нас одпоздравеше са „добро ви нам дошли.“ Сад сједосмо пред црвом на зелену траву да се мало од пута одморимо, а около сви љешани. По што се тако сједећи мало проразговарасмо запита ме капетан: Господине! А како на Цетињу, је ли здраво господар, шта нам ради свијетла кнегиња, а да како млади нашљедник? кад му реко да су сви здраво, као на неку команду поскидаше капе и као из једног грла заори се жеља: бог јим дао здравље. Још мало посједисмо и онда сви укупа одосмо у школу. — У школи застасмо са учитељем преко седамдесет млади љешана, односно ученика. — Тек се на школски врати указа смо поздравеше нас са: добро нам дошли. Пошто се богу помолисмо одпочнем испит. Љешани с главарима заједно посједаше по моду подразумјева се под оружјем. Милина је видити било младе горштаке како у највећој радости изказиваху, да ји што упитам, тек да покажу, да нису бадава годину дана у школи од-

седили. И одиста одговараше на сва питања тако добро, да сам се дивити морао. Цијело време док испит трајаше, непрестано благосиљаше љешани свога господара, који се о њима и њиховој дјечи тако својски брине. —

У један сахат закључим испит и закажем га за три сахата по подне; затим одосмо нас неколико свећенику једном и местне школе управитељу на објед. После четврт сахата стигосмо у кућу домаћина. Тек што дођо до кухињски врата изађаше ми на сусрет домаћица са својијем снахама, хотећи ме пољубити у руку (тамо женске мушког ма и млађи био љубе у руку) но ја јим то не допусти већ с домаћином и са осталима уђем унутра. Мало сам застао кад унутра уђо, и кад виђо сиротињу у каквој се наш домаћин налазаше. На понуду домаћина седо за намештену трпезу у зачеље, а остали још мало постојаше док се објед незготови. — Трпеза за коју седох, била су врата положена на подметнуто камење, а на трпези побацино неколико варјача и наломљеног кукурузног хлеба. Само се предамном угледао један мали нож и тањир а иначе на целом столу небеше ни виљушке, ни ножа, ни тањира, ни пешкира, ни сланика, осим неколико варјача и леба. Док се љешани са ракијом бавише, ја сам и десно и лијево разгледао ову трапезарију односно свећенички дом. Кућа је зидана на један спрат од тврда камена, неолепљена ни с поља ни изнутра, покривена је каменитим плочама, без тавана; него по средима посласана беху сива дрва и греде да се суше. Цео горњи спрат сачињава велику једну собу од прилике 5½хвати у дужину и 3 хвата у ширину. Попоћена је са дебелим јеловим даскама но тако, да се лијепо између њи у дољни спрат провидати може. — На једној страни од собе горе велики огањ, над којим је један повећи котао о веригама висио, у ком се куваше јагњетина, нуз огањ стајаху још два повећа ибрика за кафу, а на ражњу окреташе један љешанин пециво. С друге стране од собе биле су две незграпне постеле напуњене љуштикама, а покривене са бјелим но доста пожућеним ћебетима. У једном ћошку стајаше један велики сандук зарану а у другом велики један кош за кукуруз и један сан-

дук за робу; а на сред себе по дрвеном стубу обешене беху гусле јаворове, а на једном зиду разво оружје. Ето тако намјештена беше соба љешнанског свећеника и школе управитеља. На цијелој тој соби небеше прозора но само четир јаме кроз које свијетлост улазаше.

Сад дође време обједу. Гости посједаше око стола на на поређано камење и домаћица донесе у две дрвене чиније чорбу. Ја већ хтедох од чорбе окусити, но ми домаћин недопусти, него ми рече, има за вас печеног меса, а ово је истопљеној од младог јагњета, што наши сељани радо једу. — Милина је било погледати кад се љешњани доватише варјача, те уједном тренутку несташе у чинијама лоја. Затим донесе домаћин код стола котао са куваном јагњетином, и изручи на стол. Сад да ти је драги читаоче погледати било, кад се љешњани дочепаше меса, с каквим га апетитом једу, — та да си најситију морао би добити апетит. — И томе брао би краја, и саме голе кости осташе на столу. — Сад се донесе у бокалу вина. С првом наздравицом наздрави домаћин Господару, затим књатињи а потом младом насљеднику, а напоследку редом гостима. Овим редом теку наздравице при сваком црногорском весељу. Свака је такова наздравица пропраћена била бацањем из пушака. — кад се објед окончао, скиде учитељ са клина гусле, и даде ји млађем свећенику с речма: дед попе одгуди једну! — Попа се нададе много нудити, но одма ји узеше и поче ји удешавати, — и пошто јих удеси као што аља одпоче тако дивно пјевати, да му је редко пара, наћи. — Пре него што је песму започео, одијевао је најпре овај припјев!

Све за славу бога да молимо
А за здравље наша Господара
Петровића на Цетињу краља
И његова насљедника сина
Бог јим даво и срећу и здравље
Слободне јим очи на турчина
Понда браћо, да ви цјесму причам
Цјесму малу али од истине
Од истине за добре јунаке и т. д.

Док је гуслар те рјечи говорио, сви присутни гоголави одпоздрављаше певчеве речи са: боже, дај јим здравље. Тако проведо до три сахата и опет скупа одосмо у школу, гдје нас остали дочекаше.

Испит је текао у најбољем реду, дјеца су из свију предмета, а особито из науке ринћанске, библичне и моралне приповедака, науке гледана и умног рачуна одличан успјех показала, које се како труду учитељевом, тако исто и бистроћи: и вољи младих црногораца приписати има. У пол седам пошто спусти смо дјецу одосмо домаћину нашем на вечеру.

ИЗ ВРТАРСТВА.

Шпански црни лук са белом љуском

Онима који крупан, меснат и слатак црни лук волу, могу препоручити да гаје „шпански црни лук

са белом љуском“. Има људи, којима није само до тога стало да имају у башти лука, но и до тога, да што „особитије“ имају. У првој свесци новина „Gardener's Chronicle“ стоји упутство, како ваља овај лук гајити да га крупног и укусног добијемо. Ево и ја нашим читаоцима ово да саопштим.

„Најбољи је положај за овај лук: сасвим слободно место у башти. Писац је на сунчаном и промајном месту пет година једно за друго (на једној истој леји) изредне лукове производио. На мање угодном месту страда лук овај од медљике и други болести.

„Кад си већ таково место изабрао, а ти га с јесени дубоко изкопај, и остави изкопану земљу да у великим грудвама презими; немој никако грудве дробити, ни леју грабљама поравњивати.

„Око половине месеца децембра — ако нема снега, или ако није јако смрзнута — треба ту леју нагнојити са добро сазрелим ђубретом ком се нешто мало соли даде. ово се остави на леју до половине месеца Јануара, пак се онда леја та на ново прекопа,

„Од прилике после 14 дана ил' доцније, то од времена зависи, треба семе посејати и за тај посао изабрати леп дан, пак се с вечера, ако је земља сува сејати. Наравно да сејање од времена зависи, јер ако је земља мокра или сузише смрзнута, онда се сејање отложити мора.

Последње приправљање земље у тим се састоји, да се земљи још мало пепела дода. Ово се на леју кроз често решето просеје, кад је већ леја посејана. Пре него што ћеш семе посејати, а ти повуци по леји једно $\frac{3}{4}$ палца дубоке јарчиће, који бар 10—12 палца један од другог растојања имати морају; сад се врло ретко, у те јарчиће семе посеје, пак се оном земљом, покрије, која је из јарчића на страну бачена. Овако се остави једно 8 дана на миру. После 8 дана треба отићи и мотиком (с леђ' ма) земљу мало утапкати. Кад лук једно 4—5 палца нарасте, онда треба између редова с обе стране земљу утапкати а све јамице заштити, које су глисте понаправљале, а после 10 дана треба лук разредити тако, да на свака 2—3 палца по једна биљка остане. После 14 дана треба опет разређивати и то нај снажније по изгледу биљке ваља оставити у даљини 8—10 палца једну од друге. После тога треба опет мало скорашња пепела међ' редове посути, а неће згорети бити и мало кокошија ђубрета с пепелом помешати.

„Доцније, од прилике месеца Јуна, треба редове добро залити ако је време суво. Ово заливање треба с вечера предузети, и то са заливачом, која врло фино решетку има, пак полагамо добро залити треба. Месеца Јула пак, ваља у воду растопити мало гравље балеге пак тиме залити, ал овом водом не ваља лукове, но само ону празну земљу међ луком, залити; за овај посао узми заливачу без решетке, да си сигурнији.

„Приликом, кад се од заливања земља огоре, ваља је мотивационом окопкати, истрењити. Заливати треба све до јесени, док не дође време да се лук вади.

„По једном другом начину треба посејати семе у топлу леју (Ћубрењак) око половине месеца марта где ће већ за четрнајст дана проклијати.

„Месеца априла повади се арпаџик, мало му се жилице одсеку, пак се ондак при крају истога месеца у приправљену леју расади. При забадању мораш чувати, да арпаџик не угњечиш, или иначе како неповредиш. По мом убеђењу први је начин бољи за произвођење крупнога лука.

„Тежак“

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ. КАКО ВАЉА ЋУБРИТИ.

VII.

КАКО ДА ПОСТУПИШ С ЋУБРЕТОМ.

В. На њиви.

(Наставак.)

Ако питамо шта и како треба да ради с ыубретом на њиви, оно ваља пре свега да се запитамо: да ли ћемо по старом обичају поделити ыубре на гомиле или ћемо га онако, као што се сада ради, како га с кола скинемо прострти по њиви. Ја сам са своје стране за то, да се ыубре одмах простре по њиви и то због тога сам за то, што овим начином дође те ыубре утиче на целу њиву једноставније; јер кад се иначе навуче ыубре на гомиле на тако подуже постоји, оно се које од кише које од лапавице начине честе пеге у усеву а то је знак, да је најбољи део ыубрета испод гомиле уио се у земљу, те су они делови њиве што леже између гомилица остали мршавије нађубрени.

Друго се питање рађа још и то, какво ыубре ваља да се износи на њиву, да ли одмах како изиђе из штале онако са сламом, незрело? Да ли у полак зрело, гњило? Да ли пак онда кад је већ сасвим зрело или пак презрело па отруло?

Ми ћемо да одговоримо на свако питање посебиче. Незрело, сламње ыубре дражи земљу, кад се заоре вре у земљи, зато је ово ыубре добро за тешку, чврсту и хладну земљу. Гњило ыубре, пошто је већ сазрело не зрева толико, за то је згодно за лакшу, жешћу или ти песковиту земљу. Зрело ыубре боље приличи за башту, јер пошто сазре изгуби 85 процената од своје тежине и тако остаје од центе само 15 фуната за њиву.

Узимајући овај силни губитак у обзир препоручују најславније газде као што су Таер, Шверц, и Деви, да своје ыубре само ако је икако могуће износимо док је још фришко на њиву и да га ту што пре заоремо. Јер ако овако радимо уштедимо онај губитак од 85 процената.

Када би газда човек увек био доспешан да вози, ми неби замерали кад би и ми извозили увек фришко ыубре на њиву. Али пошто знамо да би то газди било врло незгодно, да сваке недеље извози и заорава ыубре, јер нити му ради других пољских послова доспевају кола и плугови за тај посао, или бива да му је и стока оронуда, да су путови до њива испроваљивани, онда смо приморани, да возимо ыубре само зими а с пролећа и лети да отимамо време за угаарење. Пошто докле морамо да возимо ыубре у извесно време, то у нас нема разговора о томе, да извозимо фришко ыубре на њиву.

Да ја знам да то може бити у нас је небих биони трошио речи, како ваља поступати с ыубретом у авлији, јер то стоји свакако, да је најбољи начин да се ыубре одмах како из штале вози на њиву. Све кад би ово и радили, онда неби смели стирати по штали дугачку сламу за стељу, јер је њу врло тешко заоравати.

Најбоље је дакле возити ыубре кад је полузрело или гњило, истина је да је и онда већ доста изгубило од своје тежине али шта ћемо, кад већ није иначе.

Кад се ыубре проспе по њиви па остане преко зиме незаорано, то даје прве године богатији род, али у идућим годинама слабије утиче на земљу. Сламње или фришко ыубре слабије утиче прве године али за то трајније утиче на земљу. Зрело ыубре изда готово сву своју снагу на први род, те у доидућим годинама не утиче готово ништа на њиву.

Учевне газде, који су испитивале како ыубре утиче на земљу пронашли су да ыубре на средњој земљи губи прве године 50 процената своје снаге, друге године 25 треће 15 а четврте године 10 процената, тако да му пете године већ не остаје или нимало снаге, или ако што и остане то је врло незнатно. Из овога свако који је паметан може да увиди, да ми морамо ыубрити своје њиве у свако 5 највише у 6 година, ако нећемо да нам сасвим изјалове.

Кад се ево уватио рачун да ваља сваки 5 година да ыубримо, онда је то врло нехатно, што наше газде ыубре сваки 15 година једанпут. Ко не верује нека раснитује па ће се уверити о овој ужасној нехатности. Крајње је време да се овоме злу и у нас већ једном доскочи. Пре свега треба дакле да збирамо ыубре, а кад га већ имамо, онда нетреба да толико извозимо на њиву, колико обично извозимо ыубрета када ыубримо сваких 15 или 20 година. Јер ако ми тако рећи наљубукамо земљу ыубретом, дајући јој више снаге него што јој треба, оно ће све у њој полећи, а доцније кад по горњем рачуну за 4 — 5 година истроши сву снагу а истрошиће је заједно са ма ми колико ыубрета извезли на њиву — онда нам земља после за толике године јапи без ыубрета. Дакле дајте да ыубримо ређе али чешће то је главније.

Белгијски газда ыубри сваке године сваку своју њиву, било штадеским ыубретом, било проходском по-

гани, или кречом, или коштаном брашном, или пепелом и тако даље, али је свакако ђубри ма чим, али онако и цвета у Белгији пољоделство, нит' ми можемо себи да представимо како је тамо пољорадња у цвету

Често бива у газдинству где се усева на изменце. мења, да смо доколни да возимо ђубрена њиву, али немамо места где ћемо га изручити те морамо да свеземо по 10 — 20 кола у гомилу узпут. То ђубре ваља са по стопе покривати да га сачувамо да се не сасуши и неизветри. Ми ћемо ову гомилу ђубрета најбоље покривати земљом с њиве, а гомилу ваља тако да наместимо да киштавина из ње не тече на пут него на њиву, па ће нам и она привредити који меров.

Када заоравамо ђубре, особито ако је ђубре сламње онда ваља да ходи за плугом један деран с грабљама, који ће да управља да ђубре с крајева бразде пада у бразду на дно. Ова надница ће нам се богато наплатити. Ако ђубримо с пролећа, то ваља ораће одма добро изваљати те тиме припомоћи ђубрету да лакше труне.

Има још један начин ђубрења. Дођу те оставу било рогату марву, било ергелу, било стадо оваца да ноћивају на једном месту обично у корлату, обору, тору. Бива да обично овце стерају у тор. Ако се тај тор премешта с места на место, онда 100 оваца на ђубре за 200 дана два јутра земље; те овце наторе на једном јутру 300 — 400 цената балеге. Ову торину ваља свакако заорати.

Виђао сам по многим селима како Швабе ђубре под кукуруз. Они сеју кукуруз за мотивом и баце у сваку кућицу на семе по шаку две зрела ђубрета. Тако се ђубри најбоље и виноград то јест окопа се чокот на се на место земље око чакота после ђубрета, па се то ђубре затрпа опет оном земљом. Тако се ђубре и воћке.

Још нам је остало да се запитамо, колико ђубрета да дајемо нашој земљи, колико цената? Ако нам је земља врло изнурена, онда јој подајмо за први мах најмање 4-500. цената по јутру, ако сејемо репицу најмање толико; ако је земља боље у снази онда је доста и 300 ц. по јутру. Сваки газда знаће најбоље по својој земљи и по свомислуству колико ће требати.

И опет кажем: боље чешће па ма и помање ђубрета него много у једанпут па сваки 15—20 год.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Одсечено цвеће врло се дуго у чаши (води) одржи а да не увене, кад у воду мало пепела успеш. На овај начин. не само да се цвеће дуго у једној води одржи, него се и вода неусмради.

Које зеље пчела не трпи? Не трпи ни једну врсту лука, не трпи кел, купус, ни салату; на које год овога зеља падне, одмах се онесвести и угине, па зато не треба ова зеља близу кошнице ни садити.

Да пилиће брзо угојиш. „Hühner-Zeitung“ препоручује ово: узми леба, умочи га у млеко и тиме пилиће рани. Готово исто се тако угоје и са ситно стученим пужевима и пужићима, помешаним смекињама (трицама); пре но што ћеш ово пилићима дати, на кваси све у води.

Кад говече криво мокри. Ова се болест указује понајврше код оне стоке, која по шумама пасе.

Једног дана указа се ова болест пише Р. у „Тезаку“ на мојим двома кривама, и како нисам имао при руци лекара, био сам се јако забринуо, шта да радим. У тој мојој бризи падне ми на памет да у овом случају употребим хомеопатско лечење, премда ја на овај начин лечења много не полажем. Ја узмем књигу у руке и изаберам Inpresacuana од ког лека почнем давати мојим кривама свака по сата по 15 капљица на једном комадићу леба, или у једну литру воде, а поред тога још свака три сата по једанпут Aconi-ta. За 12 сахата је на моју велику радост болест сасвим престала била, и то код обе краве, премда је киштавина као чиста крв црвена била.

Код 4 краве мога комшије, који је такођер у шуми пасео, указала се иста болест, а у оближњем једном селу боловаше шест крива од исте болести; но пре но што људи чуше да сам ја сретно моје краве излечио дођоше за прву краву доцкан, она већ пала беше, ал ја сам је за пет дана опет излечио и подигао.

На тај сам начин 16 крива једно за друго од смрти избавио, и зато горњи лек против речене болести најтоплије препоручујем.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

ПЕШТА 17. новембра — Обрт је врло слаб, јер нити ко нуди нити тражи ране; цене сталне. Бележено:

Узвас-шенице за пролеће по 9 форината у новцу, 8 фор. 10 нов. за робу.

Зоб за пролеће 2 ф. 28 н.

Кукуруз за мај—јуни 4 ф. 96 н. и 4 ф. 98 н. у роби.

МОДЛИСТАК.

О Ч Е В И.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосим Суботић.

II.

(Наставак.)

— Врло важно, мишљаше Марта у себи, шта то само може бити. Тако још није никад самном говорио. А цело тело јој поче чисто нека језа обузимати, како да је сиротица слутила, шта ће бити.

— Но, но, та погледај ми управо у очи, па да ми истину одговориш на све оно што ћу те питати. Реци ми шта ради Станко?

— Који Станко? промуца Марта, а лице јој обузе самртно бледило. Другдаш би могао Ђир Мишка ту промену

лако опазити, али му сада то несигурна светлост свеће није дада. Он је видео каки му ћи по целом телу дршће, али је то принисао строгости свога испита, а никако другом чему.

— Хе, хе Ћурко мала како гледи ваш, та тај Ћулумов Станко? — Немој криви, реци ми отворено, јер треба да знаш, — и ту поче Ћир Мишка мало крупнијим гласом говорити, — да је мени све познато

— Али бабо...

— Ни речи, да ниси писнула. Зар је то памет? Место да се дичиш и поносиш што имаш таковог оца као што сам ја, а ти још радиш против њега? Загледала си се у кућу његовог најгрђег непријатеља, зар је то памет? А? Ајд, ајд девојко, немој да ме на тераш да ја, чијој се памети и разуму цео свет диви, учиним тако што лудо с тобом, да нико неће моћи веровати да сам ја то учинио.

— Али...

— Ћут' кад ја говорим. Знам ја добро да ти шурујеш са тим — тим твојим Станком, а је ли чула девојко: ако још и једну реч прозбориш ш њиме или се усудиш, да се ш њиме тајно састанеш, тешко теби али ни њему неће бити лако. Сад... сад си чула, па хајд иди у кујну и припреми што за вечеру, јер ћеш ме иначе још већма разљути.

Марта чисто ван себе од пренераза изађе из собе. А Ћир Мишка задовољан што је тако вешто, као што он мишљаше своју мисију извршио, опружи задовољно ноге под сто, завали шешир на главу па мишљаше: „Ал баш сам ти ја паметан, ех, та за ово што сам сад учинио, пољубио би сам себе у чело, да могу. Ал баш сам ваљано искресао, све онако као што треба. Ја знам, готово би се могао на јеванђеље заклети да је она сиротица невинна, ал моје мора бити, мора да буде онако, ко што ја кажем.“ Ал да је знао тај препаметни човек, како је терет свалио на јадно срце свога детета, зацело се неби у својој лудој, занесеној таштини тако хвастао. Та када ће већ једном доћи време, кад ће родитељи имати много више призрења према свом рођеном порoду, кад неће морати бити њихова рођена крв жртвом, да се благастаје родитељско поправи. Тешко сваком оном оцу, али по сто пута јао детету, које силом натерано мора проводити читав век на страни мрског створења. Ах, сваки му је дан читав век, — али век пун паклене муке. Јадна таштино очина. Рођене га очи варају, у чему он срећу своје ћери назире, у томе је баш пакао њезин, а што он за њезину несрећу сматра, у томе баш лежи блаженство њезино. Увређена таштина његова толико га је заслепила, да је почео презирати и омаловажавати човека, који је иначе са свим на свом месту. Имућан, ваљан, честит, а што је најглавније, поштован од сваког оног човека, који је умео самостално мислити. Тоша Ћулум је као што напоменусмо живио са Ћир Мишком у великом пријатељству. Та они су баш и

били, који су срца рођене деце зближили једно другом. Ну, на несрећу њихову, овлада Ћир Мишком нека болест, која је веома јако распрострањена по целој свету, а и у сваком се човеку мање више укоренила — таштина, и Ћир Мишка поче у свом искреном пријатељу назирати крвног непријатеља. Ладноћа његова, а поред тога и омаловажавање, којим га је Ћир Мишка од неко доба сваком приликом предусретао, увредила је јако Тошу Ћулума, и он сезакле свечано, да више никад са тим луцковом ни једне речи неће прозборити. — Да чудна немилосрђа људска. За љубав њихове непромишљености, ваља сада да нестане и оне миле свеце, која је срца деце њихове тесно скопчала, како да је срце кака крма, којом је кадра човечија рука управљати.

Љубав је света, она је узвишена над земаљским слабостима. Она спаја срца у деце најгрђих непријатеља исто тако, као што лако овлада онима, којима много мање препона на путу узajмне среће стоји. Шта беше Станко, шта ли Марта крива да им се родитељи завадише. Јесу ли их они натерали да их зближе једно другом, па кад је већ дотле узajмна наклоност њихова дорасла, да их не могу раставити а да их јако не позледе, хоће силом да их отргну. — Не, не, боље време неће никад доћи, или доће тек онда, кад и последне искрице таштине из људских груди нестане, а то ће толико рећи, колико никада!

III.

Шта је Марта од то доба препатила, моје перо није у стању описати. Она је врло добро познавала слабу страну оца својега, а она је сасвим чисто предвиђала, да ће за навек са Станком растављена бити. Може бити да јој је у томе припомагала и она обична сујевељштина, која је иначе ретка а особито пак у случају, кад се тиче срца, — Те ноћи она управо до пред зору није могла ока склонити. Непрестано је премишљала, како би само могла доставити Станку да отац њезин све зна, и да сада ваља одлучно да ступи на среду. Како ће ли ју отац сутра предусрести? Шта да чини. Да ли да му каже истину. Она ће пред њега клекнути, па ће га молити за опроштење, што му то до сада није смела рећи, па ће му онда казати, да она без Станка живети не може. Ако је ш њиме растави, у гроб ће ју свалити. Он ће се на сваки начин тада умилостивити, па ће све добро бити. Ну, сирото девојче је сувише добро познавало нарав очину, а да би могла бити и уверена, да ће се тада све добро свршити. Неки неизказани терет овладао је њоме, и она незнађаше како да га другчије одлакша ако не сузама, с тога им је оставила на вољу, нека теку. — Ах, како би јој сада много лакше било, да је покојна мати жива. Тада би било све другојачије, и отац би јој био другачији, а она би са Станком била сретна, још те како сретна, тада те завзде међу очевима неби било, јер мати њезина

беше добри анђео очин, који га је од сваке будалаштине хранио. — Како би јој много лакше било, кад би сав свој терет материним грудма саопштити могла, хај, она би знала утешити она би неуморно радила, само да своје дете усрећи. Нема срца, над материнским, материна је љубав много светија и узвишенија од обичне, она је несебична. Али то је велика несрећа што је само једна мати на свету. — Али Марта је матер изгубила, још дететом, у кога дакле да ниште савета у овако критичном положају? На коју страну да се окрене? Ко ће јој помоћи? — У тај пар севну јој нека мисао кроз главу. — Јест, мишљаше Марта, тако ће бити најбоље. Она је почешће долазила у нашу кућу, још док је мати била жива, а и сама ми је толико пута говорила, да ме води као рођено дете. Ту је Марта мислила бабу Насту Загоругу. Њој, њој морам отићи, па ћу јој испричати све по реду, она нека ми помогне....

Сутра навече је Ђир Мишка отишао у бирт, да се мало са својим пајташем и великим пријатељем мајстор Рошом продивани, а Марта се пожури да ту прилику на своју корист употреби. Врже отрчи на познато место састанка, неби ли Станка упазити могла. Али Станка нема па нема. Шта да чини, како само да му достави шта се међу тим у кући од јучер збило. Дуже га очекивати не може, јер се мора журити баби. И с тим се упути оној малој кућици, која је нами већ позната. Баба је била код куће. Кад је опазила ко јој долази у посету јако се обрадовала, јер је она на то и рачунала била.

— Ах баба помози, помози ако бога знаш; вигне Марта па бризне у плач.

— Шта је, шта је Ђерко, поче се баба претварати, да није оцу што повлило? Је ли болестан или је... ште недај боже...

— Не, не њему није ништа, он је у бирту, али ја ја сам јако болесна.

— А шта ти вали дете моје, рече баба, па се бајаги брижљиво приближи девојчету и седне поред ње.

— Да знаш, само да знаш шта је... Али ништа, ја ћу ти све казати, али прво ми се свечано закуни, да нећеш никоме открити оно, што ћу ти ја да поверим.

— Та ди би ја, за бога... о, та ти знаш да те ја водем и пазим као да си ми рођена ћи. Шта ли је пути твоја некојна мати — бог да јој душу прости, — добра је то душа била, — да, шта ли ми је пути рекла, пази ми на моју Марту, она нема никог више на свету, он — и ту је сирота — бог да јој душу прости — мислила твог оца, баш неће много за њу марити...

— Сирота дада, као да је знала, Ви'ш, баба, за то сам ти управо и дошла. Нужна ми је твоја помоћ.

— Јо Ђерко, та кад неби помогла теби, да коме ћу онда...

— Пре свега — и ту Мартино бело лице облије дубока румен — мораш знати... да... знаш ја радо гледам Ђулумова Станка... да...

— Та нemoј се стидити голубице моја. Зна баба то одавно. То је била жеља твоје покојне мајке — бог да јој душу прости. Колико ми је пута рекла, још да ми је само да ово двоје сретне видим, а ту је мислила тебе и Станка, па онда да барем мирно могу очи заклопити.

— Ах баба, ја ти не могу казати како га милујем. Он ми је све на свету. Па ипак, отац ми је јуче строго запретио да се несемемо више, не само састајати, него ни једне речи не смем прословити ш' њим.

— Матори обешењак...

— Па сам с тога дошла да ми помогнеш, јер да знаш како ми је тешко, ах, баба... ако га не видим скоро, ја не знам шта ћу чинити, ја ћу морати умрети...

— Не бој се ти ништа, дете моје. Све ће то баба изравнати. Само се ти на мене ослони. Ти би сигурно да се још једаред састанеш са Станком, је ли?

— Јест баба, само још једаред, па онда...

— Ех, голубице моја само нemoј тако нагло. Ви'ш овако ћемо ми то удесити. Ти ћеш сутра око обичног времена кад се већ састајете и на старом месту, да... а где је то место, јер све то баба мора знати?

— Одмах иза мале шупе а састајемо се чим се смрне,

— Добро, добро дете моје... Ја ћу сутра отићи Станку под ма каким изговором, па ћу му казати, да га ти чекаш, и да имаш нешто врло важно, да му кажеш.

— Тако, тако. То ће бити добро. Али како ћу отићи тамо ако отац буде код куће?

— И за то ће се баба постарати. Ја ћу се учинити, да морам нешто врло важно писати мом Ивану у Малтаву, па ћу га молити да дође овамо да ми пише, као што је то више пута чинио. Па ма му за то што и платила, ништа за то, само да ти ћери моја будеш сретна.

— Проклета вештица, срце њезино беше већ тако јако у злу огрезло, да га ни невина поверљивост девојчетова не могаше одвратити од паклене силетке. Оно је само грамзило за добитком, оно је већ унапред склопило и добро смислило план, како ће се са три стране моћи нагутати. Шта оно мари за посједице.

— Хвала ти баба по ето пута ти хвала. За сада прими овај мали дарак — и ту јој Марта пружи сребрну форинту — а ако ти сретно све за руком испадне, и ја будем Станкова, ти ћеш бити сретна.

— Јо, дијете, како би ја од тебе примила... ал на послетку, да буде среће сво ћу примити твој поклон, па ћу га одма за икому заденути...

Марти је велики терет спао са срца. Њојзи је сада била то једина жеља да се са Станком састане,

па да му све по реду искаже, и да чује, шта ће јој он на то рећи. Да ће икада бити његова, на то она није ни помишљала, а друго сувише била је само за ово заузета. Баба Загорка указала јој се као прави анђео. Како је баба само то лено удесила. Отац ће отићи, а она ће се своме Станку без икакве препоне моћи изјадати. —

Освануо је и сутрашњи дан. Баба Загорка је под вештим изговором отишла у кућу Томе Ђулума, и срећа је њена хтела да се прво са Станком састала. Одмах му рече, да му Марта има нешто важно рећи, па да се довече нађе на обичном месту. Станку је то мало необично било, што то Марта по баби поручује, и одмах се досети да се ту морало нешто необично догодити.

Ту је већ и вече. Не знам кога је управо са вештим нестрпљењем очекивао, да ли Ђир Мишка, да ли врачара или наши млади познаници. Ђир Мишка за то да се увери о истиности бабини речи, јер је он непрестано држао, да га баба за нос вуче, а уједно је био љубопитив ако и постоји нешто у ствари, како ће му то баба доказати. Баба опет да обећану награду добије. Од Марте и Станка већ је измамила нешто а обоје су јој обећали, ако се буде збуди по њиховој жељи, баба ће бити царски обдарена. Ну, наравски, да баби ова обећана награда није ништа вредила, јер је она добро знала, да од сватова Станкови нема ништа. На послетку још, наши млади, а знам да за сигурно могу рећи мили познаници — јер у свакој приповетци, а исто тако и у практичном животу и нехотице симпатише се особама које страдају невино — из познатог нам узрока.

Ђир Мишка рече Марти да је позват на једно место да пише, па стога ће мало дуже изостати, ну она нека се не плаши, већ нека припреми добру вечеру. И с тим речма оде. Упутио се управо врачари. Ноћ се већ спустила на земљу, а у то су доба готово све сеоске улице пуне, осим берова, који поједина мимо-пролазећа кола и путнике дочекивају добродошлицом. Ђир Мишка је натуро шешир на очи, да га когод случајне познао неби, па тако корачаше напред. Ето већ и врачарине кућице.

— Госино му тане, мислио је Ђир Мишка, само ако не буде истина, а дај боже да не буде, ал онда тешко теби матора вештице — и с тим речма груне у собу.

Баба га је већ очекивала.

— Но бабо шта је?

— Све је у реду Ђир Мишка. Само.. остајеш ли ти баш при томе да се својим очима увериш.

— Да како, госино му тане. А јеси ли ти помишљала на оно што сам ти реко? И ту Ђир Мишка покаже руком на гредицу.

Баба се не мога уздржати, а да се сва не стресе јер је Ђир Мишка ове речи изрекао тако одлучним гласом, да је баба мислила, е он неби ни часа по-

часно да ју обеси, само да се није зараније постарала. С тога је по сто пута благодарила случају, што јој је све за руком испало.

— Јесам, рече баба напослетку, али... како стојимо са... са десетицом?

— Сто му мука, та ти знаш да Ђир Мишка није још ником ни крајцаре заинуо, па неће вала ни теби.

— Е па добро. А ти хајд' за мном,

И они одоше...

Међутим се Станко са Мартом сасвим комотно разговарао на плоту.

Марта му је све приповедила шта је у ствари, али како се зачудила, кад јој Станко рече:

— Ехеј, та то је преубаво, дакле он зна? Сигурно је то чедо, намени и теби приметио. То му онда мој лала кад дође да те проси не мора разлагати, већ може одмах твоју руку заискати.

— Е, ал ко зна оће ли лала Тома пристати да се измире?

— Оће, чедо, оће. Добар је он човек. Хеј, да ти знаш како је он добар, ал тај твој, то ти је права надувена луда, тај неће пристати дуго, али ће ипак напослетку морати попустити, кад увиди да то није играчка, већ да се ту ради о срећи његова детета.

— Неће Станко, види ћеш да неће.

— Шта неће, та онда не би био човек, већ скот. Та зар би могао поднети да рођеним очима гледа како му дете сваким даном све већма копне и вене. Не, чедо, то он не може. Он је другдш мало што но наши веле ћавнут, држи себе за најнаметнијег човека на белом свету, а овамо све што ради, ради наопачке. Хоће да је поштен, па непрестано говори, како мора велика труда да полаже око пискарања, а то све за ништа, а овамо да може скин'о би човеку и кожу с леђа. Ако је таки, али тако немилостиво срце није могуће да има.

— И ја то не мислим, рече Марта, али видим Станко, од неог доба тако ми је тешко да ти не могу описати како ми је. А да себи представим како ћемо сретни бити једно с другим, то не могу никако. То не слуги на добро.

И доиста није слутило на добро.

— Је ли оно Марта? питаше баба Загорка показујући на ово двоје, који се и даље о својој судбини разговараше.

— Јест! одговори Ђир Мишка кроз стиснуте зубе.

— А је ли оно Станко?

— Јесте!

— Ја сам своје испунила. Дај ми што сам заслужила. —

— Ево ти, рече мушко Ђир Мишка, па груне песницом бабу у слабину да се ова колика је дуга у дугачки коров стропоштала. Затим као рањени тигар скочи у напред и зграби Марту за руку теју далеко у натраг одбаци, па се са закрвављеним очима окрену Станку, који је као прикован на плоту стајао:

— Дакле и опет је истина. (Евај одавде проклето дериште, па хвали бога, што си отишао одавде са читавом кожом

— Али Ђир Мишка....

— Доле смоје тарабе, загрми Ђир Мишка, па зграби Марту за руку и готово да речем однесе ју у собу, јер је девојче личило пре мраморном кипу, него ли живом створењу.

Ђир Мишка је спусти на креветац па онда стане пред њу.

— Дакле тако? рече, — на колена клекни па фали бога и богородицу што нисам поверовао оној матрој кљаштури, а иначе би ја вас друкчије изненадио.

— Мили.... оче...

— Нисам ја више твој отац, а ти више ниси моја ћи, иди тамо твоме Ђулуму, драгом Ђулуму, нека те он рани, а ти му буди покојна ћи. Али ви'ш, пре Ђеш морати преко моје лешине прећи. Кад ја заклопим очи, ради што ти је воља, а докле је мене на свету мораш радити оно, што ти ја заповедам. Кога ти ја за мужа изберем онога мораш узети, јес' разумела мораш, другога не смеш. Где ти то ће:

— Али, оче...

— Ђут' ни речи да ниси проговорила. Тако си ми мрска, да ти не марим гласа да чујем. Камо среће да ниси ни дошла на овај свет, или да си пре ће у гроб отишла. Иди... иди... а глас му све дивљији постајаше, ... иди скочи у воду, па некте нема више, беље и да ме нема, кад си ми тако грдну срамоту натоварила на врат. Мени, мени, коме се цео свет диви, и ти да се усудиш Виш несретнице тако си ме разљутила да не могу да нађем довољно речи, којима да те почастим. (Наставиће се.)

Р А З Н О.

У Немачкој није пре 32 године било ни једне фабрике за локомотиве и вагоне. Сада производи Немачка годишње 1000 локомотива и 30,000 вагона а ти производи вреде 30 милиона тал.

У Угарској се разболело год. 1873 од колере 433,295 душа оздравило је 247,718 а умрло је 182,599 душа. Када се амо узме колико је њих умрло у Хрватској и Славонији онда је број близо 200,000 душа. Да је било три рата не би се толико света затрло.

ШТА БИВА ПО СЕТУ.

— У Пешти и у Бечу свечано је прослављен дан када је Његово Величанство цар. краљ. и велики војвода Српски пре 25 година ступио на престол.

— На земаљском сабору велика је гунгула. Странке се распадају а нове се још не склапају. Министар финансије Ђеркапољи и министар грађевина Тиса захвалише на званију. Сабор је дозволио да влада сме узети неких 85 милијона форината да изида неке започете жељезнице и грађевине. И бечка је влада ових дана узајмила силесију новаца да подпомаже трговину и радиност.

— У Пешти се говори да ће септембир хрватски г. Јоца Живковић постати хрватски министар.

— Администратор патријаршије владика Грујић отишао је своју дијецезу, од куда као што говоре неће се више ни вратити у Карловце.

К Њ И Ж Е В Н А В Е С Т.

Ступајући из криминалног затвора сомборског у слободу, напоменуо сам у изјави мојој, да ми је за време шест-месечног тавновања једина забава била, што сам радио на књиговодству и кореспонденцији српској; рекао сам и то, да ћу још неко време са преписивањем на чисто посла имати, јер ми не дадоше у ариште пера и мастила унети, те сам оловком бележио. И тако сам последње време занимао се које са својим званичним пословима од којих живим, које са преписивањем бележака мојих на чисто.

Сад је књига готова, коју сам народу нашем наменио, ком је и посвећујем, те сам је стога просто по најновијим немачким стручним књигама на српски прерадио и са обичним стилем написао, као што наш народ говори.

Књиговодство сам поделио на просто и двоструко. Обоје сам практично и теоретично написао, а при крају доносим један практичан пример по Кајловом начину, који сам ја овде у „Српској задрузи за међусобно помагане и штедњу“ увео.

Кореспонденцију сам поделио на две: I-во на писма, као: на молбе, захвална писма, одбијајућа писма, прикорна писма, извињавајућа писма, честитке, на препорука, утешна, позивна, трговачка, пријатељска и мешовита писма. II-го на приватне списе и то А. на изјаснења, као: признанице, одказнице, сведоче, укњижена и избрисана изјаснења, резерве, тестаменте и кодициле. Б. на уговоре као поклон, сахрана и позајма обичних ствари; облигације, залога, јемство, уступнице, упутнице, пуномоћја, куповање, промена, кирија, аренда и награда. В. Менице.

Сад ми још остаје напоменути, шта ми даде повода да се баш овог рада латим. Давнашња је жеља моја, да и новчани заводи које је наш трговачки свет почео оснивати, српски тип и карактер добију, што се тако извести може, ако је пословни језик у ти завода српски, које само онда смисла има, ако се књиге српски воде, и ако се кореспонденција на српском језику обавља; а то се само тако постићи даде, кад се има стручних књига на матерњем језику.

Дал ће ова књига одговорити жељеној цели, не знам — али знам, да ми је намера поштена, а цел племенита што ми нико одрећи не може, У то име пуштам у свет овај мој први покушај на књижевном пољу.

Ако се до божића толико претплатника пријаве да трошкове штампе подмирити могу, ја ћу дело штампати и то у толико примерака, колико се претплатника пријавило буде, које ће од прилике до 30 штампаних табака изнети.

Цена је књизи 1 ф. 50 п. а. вр. Скупљачи добијају за труд сваку десету књигу, или новац за исту. Новци, или имена претплатника нека се шаљу управо на мене у Нови Сад.

Пријатеље народног напретка, нарочито трговачку омладину и народне учитеље молим, да се заузму око скупљања претплате, да ме тим помогну у овоме тешком, али корисном и племенитом подухећу.

У Новоме Саду 7. (19.) октобра 1873.

Корнел Јовановић.